

## **Persbureau op locatie nr 1**

*te gast in Eikendonck*

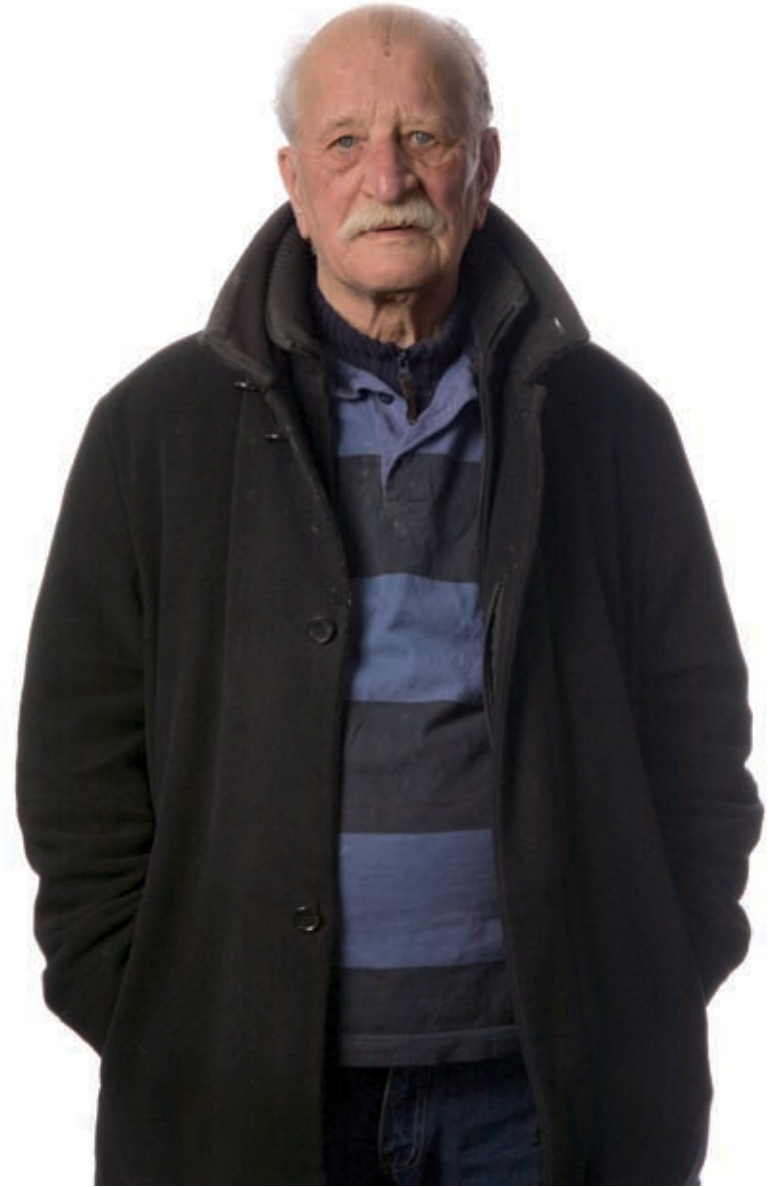
*Lino Hellings*

Je thuis voelen, wat is dat? Je veilig voelen, je beschermd weten, jezelf kunnen zijn, je kunnen ontspannen, in contact met anderen zijn, je gerespecteerd weten. Maar wat als de spoken in je zitten, er stemmen zijn die je opdrachten geven, als je in je hoofd de weg kwijt bent of als anderen met hun onberekenbare gedrag de sfeer verpesten?

# *De mensen*



























**Wim:** dambord

*“Je kan beter dammen dan praten”.*

Als ik dam dan hoef ik niet te piekeren. Overal waar ik heb gewoond damde ik met de andere mensen. Ik heb overal gewoond, vroeger bij de broeders. Hier voel ik me veilig.



**Mw. T. Knibbe:** breiwerk

*“Mooi”*

Ruim 50 jaar woont mw. binnen de instelling. Mw. is bijzonder creatief. Waar zij vroeger veel schilderde en fotografeerde maakt zij nu prachtige brei- en borduurwerken. Het is een kunst op zich hoe zij zeer gedetailleerd dingen kan namaken. Mw. is erg trots op haar foto. Haar woordenschat is beperkt maar “mooi” is steeds haar reactie als ze de foto aan je laat zien.



**Dirk:** pijp

Wil echt geen stukje tekst voor bij de foto's.



**Erna:** kleurpotloden

Erna is begonnen met kleuren omdat ze niet stil kon zitten,” had vroeger zoveel gedaan”. Stilzitten kon ze niet dus ging ze maar kleuren.”Ik moet toch wat doen?”.



**Joost van de Gong:** zijn hoed.

*“Onder hoeden keert alles zich ten goeden”.*



**Mw. Plonie Bentvelzen:** haar engeltje.

“Dit beeldje van porselein, heb ik bij mijn eerste Heilige Communie gekregen. Dat was toen ik zeven jaar oud was. Het engeltje heeft me mijn hele leven tot nu toe vergezeld. Ondanks mijn vele verhuizingen is het me altijd trouw gebleven”.



**Annie:** haar Europese vlag  
“De Europese vlag. De 12 gouden sterren, in een kring op een blauwe achtergrond, symboliseren de eenheid van de Europese bevolking. Ik wil graag een fan, ‘geestdriftig liefhebber’, van de EU zijn. De ‘Europa dag’ is ieder jaar op 9 mei. Ik vind het jammer dat ik maar 1 taal spreek. ‘Europees antwoord’ is een brochure, een handige gids, over de EU”.



**Wil van Bakel:** sieraden  
Ik heb er ontzettend (eigenlijk zei ze verdomde) veel plezier in om op dinsdagochtend in het dienstencentrum ‘De Linden’ sieraden te gaan maken.



**Jan:** fototoestel  
“Wat een mooie foto hè, ik ben fotogeniek”.  
Ik houd ervan om mooie dingen te fotograferen, maar waar ik écht goed in ben is glazenieren. Dat is het op één na oudste beroep van de wereld. Ik ben blij dat er een Eikendonck bestaat. Je hebt het hier goed, er wordt voor je gezorgd van de wieg tot het graf.



**Gré Nijholt:** beschuiten  
“Omdat ik elke morgen twee beschuiten eet”.



**Marian Veldman:** poes Mickey  
Mijn vader en moeder vinden dit een goed ziekenhuis. Mijn vader zei: “familie van patiënten kun je vertrouwen”.



**Els Otten:** stapel boeken met bijbel  
“De bijbel had van mij boven op de stapel mogen liggen. Voor mij het belangrijkste boek. Mijn geloof geeft betekenis aan mijn bestaan, elke dag opnieuw. Je kunt je elke dag aan de Here optrekken. Dat beleef ik zo.

# De verhalen

Je thuis voelen als de spoken in je hoofd zitten, hoe doe je dat? Met deze vraag als uitgangspunt was Lino Hellings regelmatig te gast op Eikendonck, een afdeling van GGZ inGeest in Bennebroek. Hier vindt u haar persoonlijke observaties.



De koffers waarmee de bewoners gekomen zijn in de personeelsgarderobe.

## Lief

Het is kwart over zeven in de ochtend als ik aankom op de Eikendonck. Mijn eerste dag.

Vandaag ontfermt Gré, bewoonster van afdeling D1 zich over mij. Ze is zenuwachtig, al helemaal in de kleren en heeft net als ik vannacht niet goed kunnen slapen. Haar lakens zitten al in de wasmachine en ook haar andere werkzaamheden heeft ze al vroeg in de ochtend gedaan.

Ik krijg thee en Gré wil graag de radio uit. Het is al druk genoeg in haar hoofd. Als om acht uur het ontbijt wordt klaar gezet in een hoek van de huiskamer, druppelen de andere bewoners langzaam binnen. Bijna allemaal nog in pyjama.

Zo zorgzaam als Gré naar mij toe is, zo zorgzaam is ze ook naar haar medebewoners.

Zo moet Ank 's ochtends op gang komen. Bij alles wat ze doet vraagt ze Gré om toestemming. Mag ik een boterham pakken Gré? Mag ik melk? Mag ik hier zitten? Ja sorry hoor, ik dacht dat ik het fout deed. Op elke vraag antwoord Gré heel geduldig: ja hoor Ank, dat mag. Zo Lief!



Avond valt over Eikendonck.

## De drie R's

Wij proberen mensen structuur te bieden om zo de grip op het leven terug te krijgen. Rust, Reinheid en Regelmaat is het begin. Dat kan een eerste stap naar het zich welbevinden zijn, zo vertelt een medewerker van Eikendonck.

Carola, verpleegkundige en mijn aanspreekpunt, onderschrijft dat. Het werkt eigenlijk bij bewoners net als bij iedereen. Alles is alleen uitvergroet. Met name de overgang tussen de binnen en de buitenwereld is niet meer zo helder. Dat is waarom sommigen zichzelf bekrassen of opdrachten van stemmen in hun hoofd moeten opvolgen.

Toch zie ik aan het eind van de middag nog een mevrouw in haar badjas uit bed komen. Een nachtvlinder zegt Carola. We hebben van alles geprobeerd. We zorgen dat ze genoeg eet en drinkt en wachten af of ze er zelf genoeg van krijgt. Als ik om vijf uur mijn jas aan heb om te vertrekken, roept de nachtvlinder me in haar kamer. Ze had net zo iets moois gezien. Een diep oranje wolk tegen een hemelsblauwe lucht.

Daar hou ik ook zo van, van de 'twilight'



Het is intussen december.

## Tijd

Elk van de vijf afdelingen heeft een rookkamer. En dan is er nog een grote in de centrale hal. Alle stoelen staan rondom langs de muur in een cirkel. De grote TV in het midden staat doorgaans aan. De glazen pui biedt vanuit de gang zicht op de rokers.

De tijd lijkt opgedeeld in kleine stukken als zowel het personeel als de bewoners zich van tijd tot tijd terugtrekken om te roken. Rokers als dissidenten? Moet je erbij (willen) horen? Wat als je niet rookt? Wat mis je dan?

Die rook cultuur doet iets met het sociale. Het zijn kleine ingelaste pauzes waar (misschien) wel de belangrijkste dingen besproken worden zoals dat in wandelgangen gebeurt. De langzame, kruipende tijd in de huiskamers contrasteert met de zenuwachtige snelle tijd van de rokende intermezzo'



Een Amsterdammer met zilveren schoenen.

## Rozen

Ze ziet er goed uit op deze grijze, miezerige dag in december, deze dame van tegen de zeventig. Een jurk met rozen, daarover heen een rode blazer.

Een grote zwart omrande bril zoals de intellectuelen die in de zestiger jaren droegen, maakt het beeld compleet. Ze legt de NRC en de Volkskrant voor zich op tafel. De NRC heeft haar voorkeur. Aan lezen komt ze alleen niet voldoende toe.

Thuis voelt ze zich helemaal op de Eikendonck. Ze woont hier al jaren.

Even later komt haar vriend langs die een verdieping lager woont. Samen gaan ze naar haar kamer.

De guppies in de huiskamer zijn aan haar zorg vertrouwd. Ze hebben mooie waaiers aan het einde van hun staarten.



Meest sigaretten, een enkeling sigaar en één pijp.

## Getest, gefaald

In de rookkamer bij de centrale hal zit een man in zijn eentje te kettingroken. De grote TV staat aan. Ik vraag of ik bij hem mag komen zitten. Net als aan de anderen leg ik uit dat ik kunstenaar ben en op zoek naar het 'Thuisgevoel' van de bewoners.

Thuis, thuis ? Vrijheidberoving, dat is het. En dat alleen maar omdat hij twaalf uur lang dezelfde kleren heeft aangehouden. Nog voor ik een reactie kan geven, wordt mij de mond gesnoerd. 'Nee daar weet jij helemaal niets van.

Trouwens dat je kunstenaar bent, kan je dat bewijzen?' Zijn achternaam is met een accent grave. 'Jij weet niet wat dat is, een accent grave, hè ? Nou ?'

Ik doe mijn best maar het mag niet baten. Ik sta op. Jij bent twee meter!?! zegt mijn gespreksgenoot. Hier weet ik het antwoord op. Voor een vrouw ben ik uitzonderlijk lang. Een meter zeven en tachtig, kijk maar. Ik gebaar hem naast mij te komen staan. Heel even raak ik zijn schouder aan. Daarop flipt hij.

'Je bent helemaal geen vrouw. Je bent een travestiet. Ga weg travestiet. En dat van dat je kunstenaar bent, is ook allemaal gelogen.'



Hakend zie ik haar het vaakst.

## De fotografe

Gekleed in een duster loopt ze in stevige pas door de gang. Intrigerend in haar gedrevenheid. Altijd als er iets bijzonders gebeurt, haalt ze haar fototoestel te voorschijn, is mij verteld. Zoals met Sinterklaas.

Of het een digitale camera is of een analoge, weet het personeel dat ik spreek niet. Ook niet of er dan een filmpje in het toestel zit en of die foto's worden afgedrukt. Hier moet ik meer van weten maar contact maken is moeilijk.

Gelukkig wil ze zelf graag op de foto. Lacht als ik op het lcd schermje van mijn kleine cameraatje het filmpje laat zien, dat ik net van haar maakte. Als ik haar de week erop weer zie, zegt ze FOTO?

Ik zal de volgende keer een afdruk voor haar meenemen. Misschien wil ze mij dan ook haar foto's laten zien.



Vogels en vissen wonen hier.

## Parkieten

In de hoek van de huiskamer staat een grote kooi met parkieten die er vrolijk op los kwetteren. 'Ha ,leuk parkieten' zeg ik tegen een mevrouw die bij de deur zit. 'Parkieten horen in een volière en niet in een kooi', antwoordt ze.

Achter de ramen is er zicht op een mooie tuin. 'Mooi? Mooi?'. In de zomer zit het personeel daar, het gezellig met elkaar te hebben. Niks heb je aan ze'.

Dat ze er goed uitziet voor haar zes en tachtig jaar, daar heeft ze ook niets aan. Ze is ziek in haar hoofd. 's Ochtends voelt ze zich helemaal niet goed en wil in bed blijven liggen. 'Maar ze trekken je er aan twee armen uit'.

De eigenaresse van de parkieten die even verderop zit, kijkt treurig. Tegen zoveel negativiteit is niet op te boksen.



Bij haar man thuis liggen stapels beren.

## Nachtvlinder

Als we om zeven uur 's avonds in de activiteitenruimte aan het gourmetten zijn, komt de nachtvlinder binnen. Ze is op zoek naar de juiste maat breipennen.

Op de afdeling kom ik haar weer tegen. Ze is net klaar met het breien van de oren van de beer. Nu alleen nog in elkaar zetten. Dat is minder leuk werk. Mooi wordt de beer met een truitje van blauw en wit.

Breien kan iedereen vindt de nachtvlinder. Ze probeert anderen daar ook in te stimuleren. Bovendien er zijn toch breiboeken? Die zijn soms wel te ingewikkeld. Daarom werkt ze aan een boek met brei en haak instructies op basis van haar eigen ontwerpen. Het personeel typt de teksten voor haar uit.

Waarom de nachtvlinder pas aan het einde van de middag opstaat is glashelder. Ze wil niet teveel geconfronteerd worden met de sores van de andere bewoners. Bovendien heeft ze veel te doen. Ze werkt wel tien of twaalf uur achter elkaar door. En daar is het 's nachts lekker rustig voor.



De rollators zijn wereldjes op zich.

## Piloot

Frits is niet de enige die stiekem hoopt ooit naar zijn eigen huis terug te kunnen, ook al woont hij hier al jaren. Hij is manisch depressief maar gek is hij niet. Niet zoals de vrouw die net in de rookkamer naar mij schreeuwde dat ze me door had. Dat ik het filmpje uit mijn foto-toestel moest halen. Het klopt wat Frits zegt. Met de meeste mensen is heel goed een gesprek te voeren, ook over wat er scheelt.

Frits vloog voor de KLM. Hij won de prijs als beste piloot tijdens zijn opleiding. Toen zijn vrouw epilepsie bleek te hebben, werd het leven zwaar met drie kinderen thuis en Frits die vaak langere tijd op reis moest. De ontdekking dat zijn vrouw een vriend had, deed bij hem de stoppen doorslaan. Hij werd opgenomen.

De shock therapie bracht hem weer bij zinnen, maar zijn baan bij de KLM was hij kwijt. Frits heeft nog bij andere maatschappijen gevlogen, maar helemaal goed is het niet meer gekomen. Een aantal malen is hij voor langere tijd opgenomen.

Hij is nu twee en zeventig en wil dolgraag naar zijn eigen huis terug. Hij geeft hij de moed niet op. Anderen die het gelukt is, houden bij hem de hoop levend.



## Ratten en een leeuw

In een rubriek waar schrijvers gevraagd wordt een boek aan te bevelen, tipte Esther Gerritsen het boek 'Morgen ben ik een leeuw.'

Het boek beschrijft op een begrijpelijke en invoelbare manier hoe gedachten kunnen veranderen in ratten die aan je benen knagen. Hoe de stemmen in je hoofd ontstaan. Waarom die je van alles en nog wat opdragen. Waarom iemand in zich zelf snijdt. Hoe je ertoe komt je kartonnen serviesgoed en het behang van de muur te eten.

Lauveng beschrijft op een verhelderende manier welke ontmoetingen haar bevestigden in haar rol als patiënt en welke haar de moed en de hoop gaven dat de loop van het leven wèl te beïnvloeden viel.

Ik ben mij erg bewust van mijn onvermogen het op de 'goede' manier te doen. Een enkele keer lukt dat wel. Meestal met de mensen waar het mee klikt. Ik leer als ik het personeel op Eikendonck een goede toon hoor treffen.

Een aanrader.



Een nest brillen aan de gordijnrail.

## Eeuwige schoonheid

Als ik het terrein op fiets tref ik Marieke, verzorgende op Eikendonck. Ze is op weg naar Dreefzicht, een grote villa waar een aantal bewoners leven die zelfstandig zijn maar nog niet in staat helemaal voor zich zelf te zorgen. We gaan kleren halen voor Mathijs, die eens per week moet douchen. Ik ben hem al eens in de bus van het station naar de Geestgronden tegengekomen. Een imposante verschijning. Donkere nep bontjas, bril met oranje glazen, handen vol ringen en om zijn nek trossen kettingen die er echt niet meer afgaan. Overdag gaat Mathijs naar één van de twee coffeeshops in Haarlem. Met het eten is hij weer terug.

‘s Middags neemt een vers gedouchte Mathijs mij mee naar de villa. Met een joint achter de kiezen is hij bijzonder goed gehumeurd. Ik mag alles zien. In zijn slaapkamer, een bed met gesteven witte lakens, daarop wat gemorste sigaretten as. Zijn eigen rookkamer. Alle gebruiksvoorwerpen zijn er gepimpt. De klok, de bedlampjes, de spiegel, de radio, overal heeft hij met verf en gevonden voorwerpen iets bijzonders van gemaakt.

Onder zijn bed huizen zijn kunst boeken. Hij laat mij er één zien. Het boek heet Eeuwige schoonheid.



Elke dinsdag kan je kaarsen maken die worden verkocht in het winkeltje.

## De dood

Vandaag had ik samen met Plonie het terrein zullen verkennen. Plonie wil mij 'wijs' maken. Het is er niet van gekomen.

Ze vergezelt mij op weg naar de uitgang. 'Als je de gebouwen en het bos gaat bekijken, moet je ook een foto maken van het hoge hek bij de rails. Dat is speciaal gemaakt omdat er zoveel mensen voor de trein springen'.

Als ik even aarzel, het onderwerp is tenslotte Het Thuisgevoel, besluit Plonie: Oh ja, dat is zeker te luguber, ik begrijp het. Maar Plonie heeft gelijk. Vergankelijkheid hoort bij het leven en dat geldt in verhevigde mate voor het leven hier. Alleen al in de kerstvakantie zijn er van de honderd bewoners vier overleden. Iedereen is er door aangeslagen.

In september is er een bewoonster door een trein gepakt. Langs het spoor groeien de bramen en dat waren er veel dit jaar. Met parse handen en emmers vol kwam ze elke dag terug op Eikendonck. De lege jampotten waren niet aan te slepen.

Tot dat fatale moment.



Onbedoelde kunst.

## De industrie

Op de uiteinden van een houten plank zitten twee haspels. Er tussen in een lange rol met witte plastic labels. Die krijgen allemaal een ijzerdraadje.

Als je serieus structuur in je leven wil brengen, kan je aan het werk in wat vroeger de sociale werkplaats heette. Hier bij de Industrie zijn het simpele werkzaamheden die iedereen kan, ook al is je hoofd nog zo in de war.

Een fabriek in kapsalon artikelen is een van de vaste toeleveranciers. Moeten er bijvoorbeeld schroeven in de pompjes van zeepflesjes gedraaid.

Twee dames en een heer zijn bezig hoesjes uit de cadeau verpakking van een luxe zaklantaarn te halen. De hoesjes gaan ergens anders heen waar ze bedrukt worden. Over een poos gaan ze weer terug in de doosjes.



Grote doeken maakte hij, die goed verkochten.

## Kunst

Beeldhouwer en schilder Barend werkt vier dagen per week met bewoners in het activiteiten centrum De Linden.

De zoon van Anton Heyboer had een tijdlang zijn atelier op de Geestgronden. Hij woonde in een sociaal pension in Haarlem. Barend werkte en exposeerde regelmatig samen met hem.

Er zijn meer bijzondere mensen op de Geestgronden, vertelt Barend. Mensen met uitzonderlijke kwaliteiten, die in een isolement terecht komen omdat ze er niet in slagen die kwaliteiten met anderen te delen. Zo is er een jonge man die ongelooflijk veel weet van politiek en de politieke geschiedenis die daarbij hoort. Een meisje dat net van het conservatorium afkomt. Jonge mensen waarvan, ondanks hun leeftijd, de verwachting bestaat dat hun ziekte chronisch is.

Juist op een moment dat het goed gaat, kunnen mensen soms weer terug vallen in hun ziekte. Omdat ze besluiten met de medicatie te stoppen of teveel hooi op hun vork nemen.



Eerste hulp.

## Wereldburger

Heel welbespraakt is Bob. Een wereldburger ook. Hij heeft veel reizen gemaakt. Alleen en met een reisgezelschap. Zijn psychiatrische achtergrond verzweeg hij dan niet.

Bob woont zelfstandig maar komt overdag naar Eikendonck. Zijn appartement heeft hij zelf ingericht met moderne meubels en rustige kleuren. Al mist hij de aanspraak van een vrouw in huis, hij heeft het druk genoeg. In zijn ergonomische stoel zit hij aan de eetkamertafel zijn vakliteratuur te bestuderen. Medische en technische informatie leest hij en de Winkler Prins.

Zo samenhangend als Bob in de ochtend praatte, zo wild springt zijn verhaal heen en weer als ik hem 's middags in de rookkamer tref. Hij vertelt dat hij vroeger bij Shell werkte als analoog computer deskundige. Daar zijn er maar zeshonderd van in Nederland.

Hij is ook psycholoog en seksuoloog. Als ik wil, kan hij me van iedereen op de Eikendonck het ziektebeeld uitleggen.

Om zijn middel hangt een eerste hulp tasje. Eerste hulp, daar heeft hij ook alle diploma's van. In het tasje bewaart hij zijn eigen medicijnen en een pakje shag tabak.



## De separeer

Voel je je er niet vreselijk eenzaam, vraag ik Plonie als we in een separeer cel staan. 'Ik was erg in de war, ik heb er vooral veel geslapen. Heel jammer dat deze ziekte - schizofrenie - je overkomt', vertelt Plonie. Ik kreeg het kort nadat ik moeder werd. Mijn zoon is door zijn grootmoeder opgevoed. Gelukkig is hij heel goed terecht gekomen.'

We lopen over het terrein. De Beukenhorst, één van de klinieken, staat leeg. Stevige mooie dertiger jaren baksteen architectuur. Eenmaal binnen snap ik beter waarom een aantal oude villa-achtige gebouwen plaatsmaken voor nieuwe blokkendozen zoals Eikendonck. Daar zijn de kamers meer van een menselijke maat met een groot raam en niet van die metershoge plafonds.

In de gang vertelt Plonie dat er vroeger sterke mannen werkzaam waren in de psychiatrie. Dat was toen er nog niet zulke goede medicijnen waren. Buiten zien we een aantal groen geverfde cabines staan, containers meer. Die zijn voor mensen die op de afdeling niet te handhaven zijn. Tegen de containers leunt hier een fiets, daar staan een aantal rotan stoeltjes op een vloerkleed.

Een katoenen jurk van onscheurbare stof kreeg ze aan.



Mannen krijgen hun nagels geknipt.

## Gelakte nagels

Eén van de eerste dingen die mij opviel op Eikendonck waren de mooi onderhouden en gelakte nagels van bijna alle bewoonsters.

Op woensdagochtend kun je je handen laten manicuren. Het is een gezellige boel. Merendeels vrouwen maar ook een aantal mannen schuiven aan.

Om één uur vertrekt een groep naar het zwembad. Zo is er elke dag van alles te doen. Fitness, voetreflexologie, Nordic Walking, allerlei creatieve cursussen, gezamenlijk koken. Bewoners zitten in de cliëntenraad.

Van buiten wordt ons soms het beeld opgedrongen dat er voor de mensen te weinig te doen is.

Er is genoeg maar er moet ook iets van je zelf uitgaan, zegt Claudy Ebbeling, afdelingsmanager van Eikendonck.



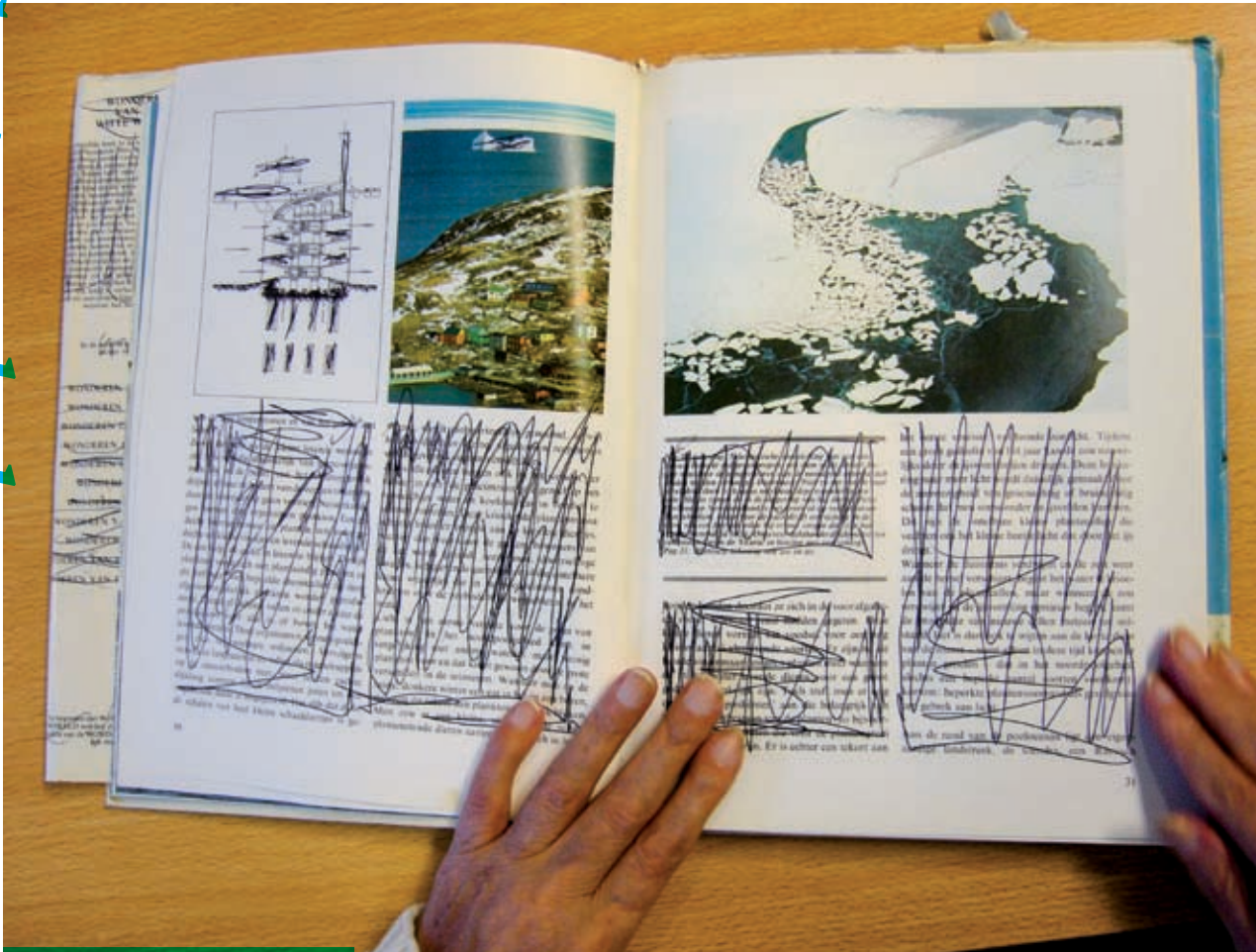
In de gang van de Linden hangen schilderijen.

## De boshoeck

Elke dinsdag ochtend komt de dominee langs voor een goed gesprek. De opkomst is hoog. Op mijn verzoek is het onderwerp 'Thuis op Eikendonck'. Eerst maakt de dominee een rondje met de vraag: Wat is je eerste associatie als je aan Thuis denkt? De geur van koffie, de kachel die snorde, de radio aan. Een ander wil juist niet aan vroeger denken, dat geeft een onbehaaglijk gevoel.

Thuis is waar je je op je gemak voelt. Dat is soms op een andere plek dan wat je gedacht had. Korte tijd woonde Plonie in haar eigen flat. Dat voelde helemaal niet als thuis. Met de burens had ze geen contact. Dan ga je overal op letten. En ze vond alles lelijk, de straat waarin in ze woonde, haar huis. Ze had nooit gedacht dat ze op Eikendonck zou wennen, maar ze voelt zich hier op haar gemak.

Voormalig postbode en aardbolstoffeerder (stratenmaker) Klaas zegt geen thuis meer te hebben sinds zijn vrouw is overleden. Dan valt alles weg. En iedere keer wordt hij overgeplaatst. Nu weer naar de Boshoeck. Je weet nooit waar je aan toe bent. In de kerk kan hij zich wel thuis voelen. Daar komt hij al zo veel jaren. Dat geeft bepaalde herinneringen.



## Grote verhalen

In de twee en een halve maand die ik nu op Eikendonck kom, beschreef ik de situaties waarin ik terecht kwam. Mijn verblijf is bijna tot het eind gekomen.

In de huiskamers liggen uitgeprinte versies van dit weblog. Bewoners lezen wat ik heb meegemaakt. Het grootste compliment voor mijn werk. Ik heb niet willen oordelen, niet willen interpreteren, niet meer weg willen geven dan mij werd aangereikt.

Ik weet dat er onder mijn observaties grote verhalen schuil gaan. Het ongeluk erfelijk belast te zijn met de aanleg voor een geestesziekte. Dat die in eerste instantie vaak niet herkend wordt door de persoon zelf of diens omgeving. Hoe dan soms naar alcohol of drugs gegrepen wordt om de geesten het hoofd te bieden. En hoe dat weer tot ernstig verstoorde relaties kan leiden met echtgenoot, kinderen en verdere familie.

Ondanks dit niet weg te denken grote verdriet, hier op deze plek, ben ik me er thuis gaan voelen. Ik ben er gastvrij ontvangen.

Wonderen van de witte wereld.



Mobiele fotostudio klaar voor vertrek.

## De fotostudio

Mijn tijd in Eikendonck zit er op. De afgelopen drie weken heb ik de bewoners van Eikendonck de mogelijkheid geboden zichzelf en hun favoriete object te laten fotograferen in mijn mobiele fotostudio.

Voor mij waren het stuk voor stuk ontroerende ontmoetingen. Ik begon met het fotograferen van lievelingsobjecten. Om mensen te laten wennen aan het idee, zelf op gang te komen en uiteindelijk van ieder een dubbel portret te hebben. Voor sommigen was het object zo dierbaar dat ze het niet voor een paar uur uit handen konden geven.

Met de 'freelance modellen' bekeek ik de resultaten van de zojuist gemaakte foto's meteen op het grote scherm van mijn imac. We maakten een eerste selectie. Intense ontmoetingen met mensen die ik zo langzamerhand aardig goed heb leren kennen.

De twaalf dubbelportretten worden permanent geëxposeerd in de centrale hal van Eikendonck.

## Fotografie als sociale interventie

Lino Hellings

Kunstenaar en socioloog

‘Die man moet je leren kennen’, zegt Joke Stoute, coördinator kunstzaken mij in 2006. Meneer K., bewoner van Eikendonck is uitvinder. Zijn productie is enorm. Elke dag stopt hij één of meerdere ontwerpen in het postvak van de directeur. Niet lang daarna sta ik oog in oog met deze uitvinder in het met glas overdekte binnenplein van de afdeling. Op de ronde tafel waaraan hij zit, liggen afgepaste papieren, kleurpotloden, plakband, een schaar en een liniaal. Zijn belangrijkste ideeën bewaart hij in een langwerpige bundeltje om zijn nek. Meneer K. laat ons zien hoe zijn regering georganiseerd is en hoe zijn financieel systeem werkt met een eigen muntsoort. Intrigerend ook zijn de ontwerpen voor biljarttafels, geïnspireerd op midgetgolf. Als kunstwerken zouden die direct uitvoerbaar zijn. Ja, dit is echt iets voor mij. Het inspireert mij te zien hoe meneer K. in zijn isolement een eigen beeld van de wereld creëert. Een isolement als gevolg van zijn geestesziekte en van het wonen in een instelling. Opge-

sloten is meneer K. trouwens allerm minst. Regelmatig is hij in Den Haag op het Binnenhof te vinden om zijn ideeën aan de man te brengen.

Joke en ik besluiten erover na te denken hoe ik als een ‘artist in residence’ iets met de bewoners en hun creativiteit kan doen.

Zomer 2008 is het zover. Het Dolhuys opent met de tentoonstelling ‘Mijn huis zit in mijn hoofd’, een tentoonstelling over wonen en psychiatrie. Ik heb intussen een nieuwe lijn in mijn werk aangebracht. Die van een persbureau op locatie dat zich tijdelijk vestigt bij iemand thuis, in een straat of een instituut. Zo is het idee ontstaan om in het kader van de tentoonstelling nieuws te maken over ‘het thuisgevoel’ van de bewoners van Eikendonck. Tien weken blog ik tweemaal per week over het leven van de bewoners op de website van het Dolhuys. Persoonlijke observaties zijn het, over wanneer je je ergens thuis voelt. In een leegstaande ruimte van het dienstencentrum richt ik vervolgens mijn fotostudio in. Inmiddels ben ik al twee maanden een regelmatige bezoeker en heb ik contacten opgebouwd met bewoners en personeel. Ik ben gaan houden van de mensen, van het prachtige terrein met de grote villa-achtige gebouwen die omringd door oude bomen temidden van grote grasvelden liggen. Ik nodig bewoners uit zichzelf en hun

lievelingsobject te laten fotograferen in mijn studio.

Het resultaat staat in dit boekje.

### Waarom inspireren de bewoners van Eikendonck mij zo?

Meneer K. is intussen verhuisd maar naar nu blijkt is hij niet de enige kleurrijke bewoner. Ik herken bij bewoners dezelfde mate van ongeremdheid die je als kunstenaar nodig hebt om werk te maken waar niemand om gevraagd heeft, werk dat ogenschijnlijk geen enkel nut dient. Werk ook dat nieuwe betekenissen oproept, betekenis geeft aan de wereld om ons heen. Als kunstenaar moet je daarin zelf motiverend zijn, vindigrijk, inventief, bezeten en direct, net als de bewoners hier. Zo zie ik iemand een boek lezen waarvan alle teksten zijn doorgestreept. Als iemand mij in de huiskamer verwelkomt met de zin ‘je haar is grijs, dat staat heel goed bij de gordijnen’, klinkt dat als poëzie in mijn oren. Zoveel kettingen om je nek doen dat ze er met geen mogelijkheid meer af kunnen, ziet er uit als Afrikaanse lichaamsversiering, waar plaatjesboeken mee vol staan. Ik realiseer me dat bewoners daarin niet de keus hebben die ik wel heb. Maar dat maakt voor mij de uitingen niet minder waardevol.

## Het werken met de fotostudio ontroerde mij.

Het begon al met het fotograferen van de lievelingsobjecten. Sommige mensen bleken zo gehecht aan hun ding dat ik die onmogelijk voor een paar uur mee naar mijn studio kon nemen, zelfs na tussenkomst van de allerliefste huisarts van de afdeling. Een paraplu bestaande uit een stevige houten stok, een los hangende blauwe lap stof bijeen gehouden door een elastiek, wilde de eigenaresse voor geen geld uit handen geven. Die paraplu was letterlijk haar steun en toeverlaat, belangrijker dan haar man, zoals ze zelf zei. Dat mensen een inniger band met dingen kunnen hebben dan met de mensen die hen liefhebben, dat zullen buiten de instelling weinig mensen willen toegeven. Een bevriend kunstenaar wijdt daar al jaren haar hele oeuvre aan.

Toen was er het contact maken met de bewoners voor het maken van het portret. Soms heb ik wel twee dagen gewacht voor zich de goede gelegenheid voordeed. Want hoewel het een open afdeling is, zijn er mensen die het gebouw nooit verlaten. Het oversteken van dat ene grasveld dat de studio van de afdeling scheidt, kan dan al bedreigend zijn. De kansen die het personeel voor mij creëerde om de bewoners uit te nodigen, te bemoedigen, te helpen nog even iets leuks aan te trekken, hebben heel goed gewerkt.

Het moment van het maken van de foto had ik me als beangstigend voorgesteld, zo voor een grote witte rol papier staan tussen drie studio lampen. Zonder uitzondering ontspande iedereen zich juist, oversteeg voor een moment de fysieke verkramptheid veroorzaakt door de medicijnen. Meteen bekeken we de zojuist genomen foto's op mijn computer. Samen commentaar gevend op het beeld - het 'freelance model' op zich zelf en ik op de fotografie - maakten we een eerste selectie. Opvallend was dat ieder heel goed in staat was de foto's waar hij of zij er 'gek' op stond te herkennen en af te keuren.

Ik ben blij met het resultaat. Belangrijker vind ik echter wat het fotograferen op zich met mensen doet. De fotografie als sociale interventie. Het fotograferen creëert in een ontmoeting een mogelijkheid voor reflectie. Voor de geportretteerden, voor de andere betrokkenen en uiteindelijk voor de kijkers die er achteraf kennis van nemen. En niet te vergeten voor de fotograaf zelf.

Als eerste heb ik de mensen hun eigen ingelijste portret gegeven. Als permanent fotowerk worden de portretten en de gefotografeerde objecten opgehangen op het met glas overdekte binnenplein van Eikendonck. Daar waar de zoektocht begon.

## Postscript

**Joke Stoute**

*Coördinator kunstzaken van Het Dolhuys en GGZ inGeest, partner van VU, mc.*

*Enige jaren geleden kwam ik Lino Hellings tegen, zij had toen een aantal projecten uitgevoerd, waar ik heel enthousiast over was. Na wat overleg over de mogelijkheden, is het project nu gereed. Het is een bijzonder project geworden, waar iedereen heel tevreden over kan zijn. Lino heeft tijdens het project laten zien hoe betrokken zij is en hoe goed zij kan observeren.*

**Claudy Ebbeling**

*Afdelingsmanager Eikendonck*

Met enige schroom, omdat het laatste kunstproject alweer van enige jaren geleden dateerde en de nodige verwarring bracht, had ik aan de coördinator Kunstzaken van GGZ inGeest gevraagd aandacht te geven aan kunst binnen de kliniek Eikendonck op de locatie Bennebroek van GGZ inGeest. Een kliniek waarbinnen met kunst en kunde wordt gewerkt, maar waar Kunst ontbreekt. Joke Stoute, coördinator Kunstzaken, kwam op het juiste moment met Lino Hellings mijn kamer op Eikendonck binnen. Het management van de kliniek Eikendonck legde de laatste hand aan een schrij-

ven over de visie van de kliniek voor de komende jaren. Een visie die zich concentreert op sociale participatie. Het was niet eenvoudig om bewoners en medewerkers over het idee van een persbureau binnen de kliniek concreet te informeren. Wat komt een vreemde kunstenaar bij ons doen, mag dat wel en hoe zit het met de privacy voor bewoner en medewerker. Bewoners van Eikendonck zijn veelal langdurend in behandeling, sommigen enkele maanden, anderen al vele jaren. Voor veel bewoners is Eikendonck een veilige, beschermende omgeving. Mogelijk ook dat medewerkers hierdoor ook wel wat naar binnen gericht zijn en enigszins sceptisch tegenover een buitenstaander staan. De aanwezigheid van Lino Hellings, haar weblog op de site van Het Dolhuys, museum van de psychiatrie heeft voor een aantal bewoners een plezierig contact gebracht. Nu eens niet van een hulpverlener, maar iemand die vanuit een andere invalshoek interesse toonde.

Alle bewoners hebben enthousiast aan het fotoproject deelgenomen. Vaak werd dit geheel praktisch ingevuld: van "graag, dan heeft mijn dochter een mooie foto" tot "kunnen er dan direct pasfoto's van worden gemaakt".

Dankzij Lino Hellings zal het gebouw van binnen nog inspirerender

zijn voor bewoners en medewerkers. Stil staan bij mooie mensen, met een ongewone voorgeschiedenis, een vaak onzekere toekomst en met voor hen en medewerkers herkenbare voorwerpen.

Dezelfde foto's in dit boekje en in het gebouw staan ook ingelijst bij twaalf bewoners op hun kamer. Alle twaalf bewoners zijn trots, trots op zichzelf en ik op hen.

## Wie is wie?

### Het Dolhuys

Het Dolhuys is het nationaal museum van de psychiatrie, gevestigd te Haarlem in het voormalige leprozen-pest en dolhuys, waarvan de oorsprong ligt in 1320. Het leprozen-pest- en dolhuys was oorspronkelijk gelegen buiten de stadsmuren van Haarlem als onderkomen voor 'dollen' en lijdens aan besmettelijke ziekten. Het heeft al 700 jaar een functie binnen de gezondheidszorg, het laatst als crisiscentrum en dagbehandeling voor demente bejaarden.

Psychiatrie is nog steeds een actueel onderwerp. Een op de vier Nederlanders heeft een psychisch probleem. Daarmee zijn we overigens niet gekker dan de rest van de wereld.

Iedereen kent wel iemand die last heeft van depressies, overspannen

is of aan Alzheimer lijdt. Als gevolg van de vermaatschappelijking van de geestelijke gezondheidszorg zijn mensen met psychiatrische problemen steeds nadrukkelijker aanwezig op straat en in de buurt. Tegelijkertijd is er nog veel onbekendheid met psychiatrie en hebben mensen met psychiatrische problemen te maken met vooroordelen. Wij willen onze bezoekers prikkelen om na te denken over de grens tussen gek en normaal en beeldvorming ter discussie te stellen.

De tentoonstelling Mijn huis zit in m'n hoofd/Op bezoek bij die andere burens vindt plaats in Het Dolhuys van 18 oktober 2008 t/m 15 mei 2009. Bezoekers van Het Dolhuys worden aangesproken op hun nieuwsgierigheid om eens een kijkje te nemen bij die andere burens. Hoe staat u tegenover een (ex) psychiatrische patiënt als buur?

*Schotersingel 2 - 2021 GE*

*Haarlem 023-5410670*

*www.hetdolhuys.nl*

*Joke Stoute Coördinator kunstzaken en activiteiten*

*stoute@hetdolhuys.nl*

*Babette van de Weg Hoofd*

*Communicatie*

*vandeweg@hetdolhuys.nl*

*Floris Mulder Tentoonstellingsmaker*

*mulder@hetdolhuys.nl*

### Eikendonck.

De kliniek in gebouw Eikendonck is voor patiënten van 60 jaar en ouder met ernstige, chronische psychiatrische problematiek. Deze problematiek bestaat al geruime tijd en langdurende behandeling wordt noodzakelijk geacht. De opname-duur is, afhankelijk van de vraag, enkele maanden tot jaren.

### De visie van de kliniek voor de komende jaren door Claudy Ebbeling.

Van februari 2008 tot november 2008 heeft de kliniek meegedraaid in een zogenaamd verbeterproject van het Trimbos Instituut. Een voor bewoners en medewerkers van de kliniek Eikendonck geestdriftbevorderend initiatief en project om met elkaar bewust stil te staan bij en in gesprek te zijn over belangrijke relaties van bewoners in het dagelijks leven, binnen en buiten de kliniek. Door deze relaties vervolgens actief te betrekken bij activiteiten en het leven van de opgenomen patiënten, wordt voorkomen dat patiënten in isolement raken en zij zich weer "verbonden" gaan voelen.

Het project "sociale participatie" van kliniek Eikendonck is voortgekomen uit het project "Eik in bedrijf" waarin ook de rollen en relaties van patiënten van Eikendonck centraal staan.

In dit project is een start gemaakt met te proberen er voor te zorgen

dat Eikendonck een normaliserende omgeving is; er zorg voor te dragen dat een ieder in die omgeving "normaal" doet en dat er aan normale, herkenbare activiteiten, zowel binnen als buiten de kliniek, kan worden deelgenomen. Dit houdt in dat de medewerkers zich ook gewoon moeten gedragen. Naast het functionele contact wat de hulpverlener met de bewoner heeft is er ook een contact van mens tot mens. Medewerkers zijn dan de mensen die een voorbeeld zijn van hoe gewone burgers leven en met kwetsbaarheid en moeilijkheden omgaan.

Door deze relaties vervolgens actief te betrekken bij activiteiten is aangetoond dat de bewoner en de medewerker zijn of haar netwerk met één of meerdere contacten of in frequentie ziet toenemen.

Voor beide projecten bleek het van belang dat zowel de aangeboden activiteiten als contacten verrijkend zijn. Een contact waar je snel naar terug verlangt, een omgeving waar je vaker wilt komen.

### Claudy Ebbeling

*Afdelingsmanager*

*GGZ in Geest, Partner van VU mc,*

*locatie Bennebroek,*

*Kliniek Eikendonck*

*c.ebbeling@ggzingeest.nl*

*Rijksstraatweg 113*

*2121 AD Bennebroek*

*(023) 583 2911*

## **Lino Hellings**

Mijn werk is gebaseerd op interactie en communicatie. Ik maak werk voor de (semi)openbare ruimte.

Belangrijk uitgangspunt is voor mij de context: 'waar vraagt de situatie om?' en 'hoe kan ik de gebruiker prikkelen tot een nieuwe betrokkenheid bij de plek waar hij of zij vaak verblijft?'

Mijn werk heeft altijd een sociale component. In een openbaar werkproces onderzoek ik om wat voor soort kunst een situatie vraagt. De gebruikers zijn onderdeel van het gehele werkproces.

De basis van het werk is het observeren en het terugplaatsen van een beeld in de omgeving. Het werk is lokaal, versmelt opnieuw met de situatie waar het uit voortkomt. De omgeving is aanleiding, onderdeel en drager van de uitkomst. Het werk en de situatie waarvoor het bedoeld is, zijn onlosmakelijk verbonden. Ik maak gebruik van alle mij toegankelijke media. De materiaalkeuze wordt tijdens het werkproces bepaald.

Het verborgen verhaal van een plaats wil ik beschikbaar maken voor de toeschouwer of gebruiker van mijn werk.

## **Persbureau**

De afgelopen jaren heb ik mijn werk opnieuw onderbouwd als persbureau in tegendraads nieuws. Aan de ene kant is het een internationaal

persbureau met een netwerk van kunstenaars correspondenten die nieuws maken in de meest letterlijke zin van dat woord. Nieuws veroorzaken door in actie te komen. Aan de andere kant kent het persbureau ook de variant 'op locatie'. Het vestigt zich tijdelijk bij iemand thuis, in een straat of binnen de muren van een instituut.

Dit boekje is de eerste in een reeks waarmee het persbureau u zal leiden langs callcentra, imploderende banken, een dorp in de Kaukasus dat elke winter zeven maanden ingesneeuwd is en veel andere interessante plekken. De vraag zal per locatie verschillen maar het achterliggende motief is hetzelfde, uitvinden hoe mensen onder al die verschillende omstandigheden een beeld van hun wereld construeren. Door op die verschillende plekken 'onder het tapijt te kijken', zal de schoonheid, ellende, humor, passie en magie die in het dagelijkse leven schuilen, zich openbaren.

## **Lino Hellings**

0617106571

[post@linohell.nl](mailto:post@linohell.nl)

[www.linohell.nl](http://www.linohell.nl)